
Årets navn

RAGNHILD ØRSTAVIK

Ragnhild Ørstavik (f. 1964) er assisterende sjefredaktør i Tidsskriftet. Hun er dr.med. og har en bistilling som forsker ved Folkehelseinstituttet.

Time Magazine kåret #metoo til «Person of the Year 2017». Foran Trump – inkarnasjonen av mann med makt og et nedlatende syn på kvinner. Nå må bevegelsen for å stoppe seksuell trakassering og maktmisbruk få konsekvenser også i helsevesenet og akademien.

Klassetur til Botanisk hage i 1970-årene. Jeg har på meg rød strikkegenser, som klør litt og som er litt for trang. I den klamme drivhusluften kjenner jeg to fomlende hender som tar tak rundt det jeg håper en gang skal bli et par ordentlige bryster. Så hører jeg ropet: «Ragnhild har jo bare sånne knotter» – og rå latter. Jeg sa ingenting, gjorde ingenting. For det var jo bare sånn det var. Et par førte an, noen lo med, og de andre snudde seg vekk – redde for å miste status hos lederen i gjengen.

Som vi har lært i høst er ikke seksuell trakassering og overgrep et fenomen begrenset til usikre gutter i gryende pubertet. «Me too»-kampanjen begynte egentlig for ti år siden, med aktivisten Tarana Burkes arbeid for å forhindre seksuelle overgrep mot unge afroamerikanere (1). I høst heftet berømte kvinner fra musikk- og teaterbransjen emneknaggen på uttrykket. Da ble det fart i sakene. Kunstnernes arbeidsmiljø fikk mye oppmerksomhet: Mange unge ansatte på korte kontrakter, mye arbeid på kveld og natt, lidenskap og engasjement for jobben. Ikke så ulikt akademia og helsevesenet, altså.

Akademia satte i gang sin aksjon i november (2). I desember samlet noen modige unge leger inn historier fra helsevesenet, gjennom en skjult Facebook-gruppe, og ba samtidig om signaturer til et opprop. Mer enn 3 200 kvinnelige leger signerte, og oppropet #utentaushetsplikt ble sammen med 20 anonymiserte fortellinger publisert i Aftenposten 8. desember (3). Historiene på trykk er bare et lite innblikk i alt som kom frem på Facebook-siden.

Denne uformelle undersøkelsen bekrefter det mange allerede vet. Noe må endres. Og slik jeg ser det, dreier det seg hovedsakelig om tre ting.

For det første er det ikke gøy med groviser. Især ikke når de er myntet på en kollega. Avsenderne er kanskje ikke så mange, men som i skolegården er det noen få som mobber og mange flere som lar det skje. Vi må alle lære oss at det er tøffere å sette foten ned enn å le med. Selv om avsenderen er en kollega du beundrer eller en du tror du er avhengig av.

For det andre må det etableres kanaler der den som føler seg utsatt for seksuell trakassering kan varsle, uten å være redd for sanksjoner. Samtidig skal den det varsles om få ivaretatt sine rettigheter. De fleste steder har allerede dette. Men som oppropet krever: Rutinene må bli bedre, med tydelig ansvarsfordeling og konkrete retningslinjer for ledere, tillitsvalgte og ombud (3).

Sist – og viktigst: Den som trakasserer andre eller begår overgrep, må ikke føle seg trygg. Alvorlige hendelser må få alvorlige konsekvenser. Hvis inntrykket fra oppropene stemmer, dreier det seg ofte om menn med makt. De har en kompetanse som er vanskelig å erstatte, en publikasjons- eller merittliste som institusjonen kan smykke seg med, eller har makt til å bestemme hvem som skal få den neste faste stillingen. Disse mennene må fratas makt – selv om det svir. La oss slippe å se det nok en gang: Professoren som ikke fikk beholde engasjementet fordi noen endelig orket å bruke alle kreftene det koster å melde fra – for så straks å dukke opp som professor ved et annet universitet. Med nye (unge, kvinnelige) stipendiater på slep.

For som Aftenposten uttrykker det når redaktøren ber Høie ta ansvar for å rydde opp: Ingen er så viktige på en arbeidsplass at de skal få rom til å plage andre (4). Den svenske professoren i arbeidsmedisin, Eva Vingård, tar enda hardere i og sammenligner «gamla genier och kulturprofiler [som] har svært å inordna sig» med asbest og løsningsmidler – altså andre faktorer vi har måttet fjerne for å sikre et trygt arbeidsmiljø. Som hun skriver: «... en sak kan vi vara säkra på: nya genier och kulturprofiler kommer att dyka upp, och om vi genomför det goda lagstadgade arbetsmiljöarbetet blir de inte samtidigt trakasserande och maktgalna svinpälsar.» (5)

Jentegjengen min fra 1970-årene sto sammen og tok igjen med samme mynt. Det fungerte utmerket. Selvsagt skulle vi heller snakket med læreren (som må ha sett hva som foregikk), helsesøster eller andre som hadde det egentlige ansvaret for vårt «arbeidsmiljø». Men det falt oss ikke inn, den gangen. Nå er det forhåpentligvis annerledes.

Fravær av mobbing og seksuell trakassering, for alle kjønn og alle aldersgrupper, bør og skal være en selvfølge i et moderne arbeidsliv. Kvinner har igjen slått seg sammen, og denne gangen har vi sagt fra. De som har ansvaret ser ut til å ta det alvorlig. Det lover godt for det nye året.

LITTERATUR

1. The Woman Who Created #MeToo Long Before Hashtags. The New York Times 20.10.2017. <https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html> (17.12.2017).
2. Forskerforum. #metooakademia: – Det var klaps på rumpa og slibrige kommentarer i øret. <http://www.forskerforum.no/metooakademia-seksuell-trakassering-universitet-akademia-metoo-stipendiat-student/> (17.12.2017).
3. #utentaushetsplikt: 3200 norske leger og medisinstudenter bryter tausheten. Vil stoppe trakassering og maktmisbruk. Aftenposten 8.12.2017. <https://www.aftenposten.no/norge/i/VRbQm6/-utentaushetsplikt-3600-norske-leger-og-medisinstudenter-bryter-tausheten-Vil-stoppe-trakassering-og-maktmisbruk> (17.12.2017).
4. Det tas for lett på trakassering. Leder. Aftenposten 11.12.2017. <https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/zLGBAq/Aftenposten-mener-Det-tas-for-lett-pa-trakassering> (17.12.2017).
5. Metoo är ett avgrundsskri om inkompetenta chefer. Dagens nyheter 7.12.2017. <https://www.dn.se/debatt/metoo-ar-ett-avgrundsskri-om-inkompetenta-chefer/> (17.12.2017).

Publisert: 21. desember 2017. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.1101

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 22. mars 2026.